

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.13>

УДК 339.9:339.137.2(4-6ЄС)

О. Б. Чернега,

д. е. н., професор, професор кафедри економік та бізнесу,

Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8504-6299>

Ю. Г. Бочарова,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу,

Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4829-8948>

Г. О. Горіна,

д. е. н., професор, професор кафедри технологій в ресторанному

господарстві, готельно-ресторанної справи та туризму,

Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0900-0640>

Т. В. Кожухова,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу,

Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6758-9890>

МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ЛІДЕРСТВО: ЗМІНИ КОНЦЕПЦІЙ, ГОЛОВНИХ АКТОРІВ, ЧИННИКІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ РОЛІ ЄС¹

¹ Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність. Номер проєкту: 101127413 — EVSDESCI — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH.

O. Chernega,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Economics and Business, Kryvyi Rih National University*

Yu. Bocharova,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Economics and Business, Kryvyi Rih National University*

G. Gorina,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Technology in Restaurant Business, Hospitality and Tourism,
Kryvyi Rih National University*

T. Kozhukhova,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Economics and Business, Kryvyi Rih National University*

INTERNATIONAL ECONOMIC LEADERSHIP: EVOLUTION OF CONCEPTS, KEY ACTORS, COMPETITIVENESS FACTORS, AND MECHANISMS FOR ENHANCING THE EU'S GLOBAL ROLE

У статті проведено комплексне дослідження трансформації концепції міжнародного економічного лідерства в умовах сучасної геоекономічної нестабільності та формування багатопольного світового порядку. Здійснено ретроспективний аналіз теоретичних підходів, простежуючи еволюцію розуміння лідерства: від традиційних реалістичних моделей, заснованих на ресурсній могутності та домінуванні (Р. Гілпін, П. Кеннеді), до сучасних концепцій «м'якої сили» (Дж. Най), інституційного регулювання правил (Дж. Ікенберрі) та здатності визначати вектори глобального розвитку (Ч.Купчан, С.Гілл), контролювати системи (С.Стрендж).

Доведено, що на сучасному етапі відбувається дифузія економічної влади, внаслідок чого суб'єктний склад лідерства трансформується у складну триаду: держави-лідери, транснаціональні корпорації (ТНК) та міжнародні організації. Особливу увагу приділено ролі ТНК як носіїв

«мережевої влади», чий вплив на інноваційні цикли, управління глобальними ланцюгами виробництва, постачання та збуту часто перевищує регуляторні можливості національних урядів. Обґрунтовано, що сучасна глобальна конкуренція набуває ознак інституційної та інноваційної конкуренції, де ключовим активом стає технологічний суверенітет у сферах штучного інтелекту та цифрових екосистем.

У роботі проаналізовано зміну парадигми торговельного регулювання — від лібералізації до пріоритету економічної безпеки, що проявляється у посиленні протекціонізму та створенні «блоків довіри». На основі аналізу останніх тенденцій (зокрема звіту М. Драгі) виявлено стратегічні механізми зміцнення позицій Європейського Союзу. До них віднесено перехід до «відкритої стратегічної автономії», використання «ефекту Брюсселя» для експорту регуляторних стандартів та активізацію промислової політики як інструменту протидії зовнішнім економічним викликам.

Зроблено висновок, що в умовах поступового відступу США від ролі абсолютного гегемона міжнародне економічне лідерство стає функцією не лише матеріальних активів, а й здатності створювати легітимні інституційні рамки та забезпечувати координацію у межах багатопольної резервної валютної системи.

The article provides a comprehensive study of the transformation of the concept of international economic leadership in the context of current geoeconomic instability and the formation of a multipolar world order. A retrospective analysis of theoretical approaches is carried out, tracing the evolution of the understanding of leadership: from traditional realist models based on resource power and dominance (R. Gilpin, P. Kennedy) to modern concepts of "soft power" (J. Nye), institutional regulation of rules (G. John Ikenberry), and the ability to determine vectors of global development (C. Kupchan, S. Gill) and control systems (S. Strange).

It is proved that at the current stage there is a diffusion of economic power, as a result of which the subjective composition of leadership is transformed into a complex triad: leader-states, transnational corporations (TNCs), and international

organizations. Particular attention is paid to the role of TNCs as carriers of "network power," whose influence on innovation cycles and management of global production, supply, and sales chains often exceeds the regulatory capabilities of national governments. It is substantiated that modern global competition takes on the characteristics of institutional and innovative competition, where technological sovereignty in the fields of artificial intelligence and digital ecosystems becomes a key asset.

The work analyzes the shift in the paradigm of trade regulation — from liberalization to the priority of economic security, which manifests in the intensification of protectionism and the creation of "blocks of trust". Based on the analysis of recent trends (in particular, the M. Draghi report), strategic mechanisms for strengthening the positions of the European Union have been identified. These include the transition to "open strategic autonomy," the use of the "Brussels effect" for the export of regulatory standards, and the activation of industrial policy as a tool for countering external economic challenges.

The conclusion is made that in the conditions of the gradual retreat of the USA from the role of an absolute hegemon, international economic leadership becomes a function not only of material assets but also of the ability to create legitimate institutional frameworks and ensure coordination within the multipolar reserve currency system.

Ключові слова: *лідерство, міжнародне економічне лідерство, держава-лідер, транснаціональна корпорація (ТНК), макроекономічні показники, міжнародна конкурентоспроможність, Європейський Союз, багатополарність, інноваційна конкуренція, геоекономічна фрагментація, промислова політика.*

Keywords: *leadership, international economic leadership, leader-state, transnational corporation (TNC), macroeconomic indicators, international competitiveness, European Union, multipolarity, innovative competition, geoeconomic fragmentation, industrial policy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна архітектура світового господарства перебуває у стані фундаментальної трансформації, що супроводжується кризою традиційних інститутів глобального управління та посиленням геоекономічної фрагментації. Традиційне розуміння міжнародного економічного лідерства, що базувалося виключно на ресурсній могутності держав, вичерпує свою пояснювальну здатність. В умовах «гіперконкуренції» та ренесансу промислової політики лідерство стає багатоплановим: воно зміщується від суто державного домінування до мережевого впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) та стратегічного маневрування нових інтеграційних блоків.

Особливої ваги набуває переосмислення чинників конкурентоспроможності, де технологічний суверенітет у сфері штучного інтелекту та напівпровідників стає важливішим за володіння сировинними ресурсами. Для ЄС, який стикається з стрімким зростанням нових центрів сили, пошук механізмів зміцнення власної глобальної ролі та «стратегічної автономії» є критично необхідним для збереження суб'єктності у 21 столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх публікацій, присвячених темі дослідження, насамперед необхідно виділити роботи, що аналізують трансформацію міжнародного економічного лідерства та глобальної архітектури управління. Зокрема, А. Галамкарі визначає, що міжнародна система стає багатоплановою та трансформується система міжнародного економічного лідерства, в першу чергу за рахунок зменшення домінування Світового Банку та МВФ, та знаходить свій прояв в тенденціях зростання ВВП та обсягів і напрямів прямих іноземних інвестицій, в другу чергу — за рахунок поєднання політик наступального реалізму з неоліберальним інституціоналізмом. Подібний мікс створює як можливості, так і загрози для економічного зростання, суттєво впливає на лідерів світової економіки та вимагає, на думку автора, структурних реформ у міжнародних інституціях [1].

Вплив політичних чинників на ці процеси розглядає Е. Елсон, який аналізує політику Трампа в 2025 р., а саме зміни в торговельній та фінансовій політиці, на статус долара як резервної валюти, можливості формування багатополарної резервної валютної системи (долар, євро, юань) або розширення використання СПЗ, базуючись на тезі щодо відбувається поступовий відступ США від «давнього лідерства у світовій економічній спільноті». Автор зазначає, що зосередженість адміністрації Трампа на принципі «Америка понад усе» призвела до початку відступу США від свого давнього лідерства у світовій економічній спільноті, хоча після Другої світової війни США працювали над встановленням умов ліберального міжнародного економічного порядку, який вони намагалися підтримувати протягом останніх 80 років. Протягом цього періоду долар США став домінуючою світовою резервною валютою, а казначейський борг США – її основним аналогом, «безпечним» інвестиційним активом, що знайшло відображення в лідерстві США в раундах лібералізації торгівлі та сприянні співпраці через Бреттон-Вудські організації. Ці події спричинили низку переваг для США та багатьох інших країн, а також зростання витрат [2].

Г.Берд та Е.Пентекост опосередковано розглядають проблеми лідерства, акцентуючи увагу на глобальні дисбаланси, які відображаються дефіцитом/профіцитом поточного рахунку платіжного балансу. Автори наполягають на необхідності врахування політичних факторів, підкреслюючи, що взаємовплив факторів та високий ступінь невизначеності роблять цей процес складним, проте дисбаланси можуть бути зменшеними в результаті підвищення якості міжнародної координації макроекономічної політики [3].

Наступний блок досліджень стосується ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) як суб'єктів світового порядку. Н. В. Безрукова та В. А. Свічкарь надають ґрунтовний аналіз впливу сучасних ТНК на розвиток глобальної економічної системи, зазначаючи, що «ТНК створюють власний світовий економічний порядок, що призводить до подальшої асиметрії

розвитку країн світу». Автори пропонують створити міжнародні організації для координації діяльності ТНК з метою зменшення негативного впливу на країни-реципієнти, проте згодом зазначають, що найбільш ефективний спосіб збільшити економічні вигоди від ТНК – це розробка дієвого національного законодавства в сфері регулювання міжнародного інвестування [4]. Паралельно С. В. Беренда, досліджуючи трансформацію парадигми тарифного регулювання від лібералізації до моделі економічної безпеки, визначає цей зсув як відповідь на поглиблення геоекономічної нестабільності та політизацію відносин. Він проявляється у посиленні протекціонізму, friend-shoring та створенні «блоків довіри», через що тарифна політика перетворюється на механізм стратегічного контролю. Для бізнесу це означає потребу в адаптації виробничих структур, оскільки ТНК стають не лише об'єктами, а й суб'єктами нової тарифної архітектури, здатними впливати на її формування [5].

Питання конкурентоспроможності та інновацій як фундаментальних чинників розвитку розкриваються у працях Н. В. Дацій та Н. М. Шуляр, які стверджують, що «інновації "накачують" новою енергією існуючі економіки, формують конкурентоспроможний сектор інноваційної економіки, що обумовлено широким застосуванням інноваційних технологій, посиленням конкуренції між корпораціями розвинених і економік, що розвиваються, розвитком міжфірмової кооперації, зміною характеру і способів державного регулювання економіки» [6]. В. Мотякін та В. В. Білоцерківець визначають «посилення участі держави в конкурентній боротьбі, набуття конкуренцією нових специфічних ознак», стверджуючи, що глобальна конкуренція характеризується як інституційна, де економічний потенціал території набагато більше залежить від інституційних параметрів. Крім того, вони роблять висновок, що сучасна конкуренція є інноваційною, а «гіперконкуренція характеризується миттєвими, гіпердинамічними, випереджаючими інноваціями... з метою отримання конкурентної переваги та руйнування ринкових переваг суперників» [7]. Нарешті, Денні Лейпцигер

розглядає промислову політику як чинник зростання та протидії викликам, підкреслюючи, що успіх Китаю призвів до «відродження мислення в галузі промислової політики в США та ЄС, що видно з дій нової адміністрації США, а також у провокаційному доповіді Драгі, який можна назвати сигналом тривоги для Європи». Водночас дослідник відзначає необхідність подальшого розвитку G20 для запобігання негативним зовнішнім ефектам [8].

Попри ґрунтовність наведених вище досліджень, питання міжнародного економічного лідерства у сучасних умовах залишається дискусійним і потребує подальшого переосмислення. Більшість авторів акцентує увагу на окремих аспектах: інноваційному потенціалі, трансформації тарифного регулювання або еволюції статусу долара. Проте комплексна зміна самої концепції міжнародного економічного лідерства в умовах глобальної нестабільності все ще потребує системного вивчення.

Зокрема, недостатньо дослідженою залишається динаміка зміни складу головних акторів. Існує нагальна потреба в уточненні чинників конкурентоспроможності, які в умовах «гіперконкуренції» та ренесансу промислової політики виходять за межі суто економічних показників, охоплюючи технологічний суверенітет, інституційну довіру та здатність формувати нові «блоки довіри». Окремої уваги потребують механізми підвищення глобальної ролі ЄС, який на тлі «сигналу тривоги» М. Драгі та геоекономічної фрагментації змушений шукати власну модель «стратегічної автономії» та конкурентоспроможності. Саме ці аспекти — від перегляду акторів до аналізу нових інструментів лідерства ЄС — визначають актуальність та структуру нашого подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні трансформації концепції міжнародного економічного лідерства, ідентифікації нових ключових акторів та чинників глобальної конкурентоспроможності, а також у визначенні

стратегічних механізмів зміцнення позицій ЄС в новій багатополярній системі координат. Завдання дослідження:

проаналізувати еволюцію теоретичних підходів до міжнародного економічного лідерства: від традиційних концепцій «сили та ресурсів» до сучасних моделей «формування правил» та «визначення векторів розвитку»;

дослідити зміну суб'єктного складу світової економіки, виділивши роль держав-лідерів, ТНК як носіїв мережевої влади та міжнародних організацій як регуляторних інституцій;

визначити сучасні чинники конкурентоспроможності, зокрема роль технологічного лідерства, інституційної стійкості та здатності до формування «блоків довіри» в умовах геоекономічної нестабільності;

обґрунтувати стратегічні механізми підвищення глобальної ролі ЄС, базуючись на аналізі «ефекту Брюсселя», стратегії Global Gateway та нових інструментів захисту економічного суверенітету.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останнє сторіччя науковий дискурс щодо категорії «міжнародне економічне лідерство» та різноманітних концепцій, пов'язаних з поясненням цього феномену, трансформувалася з атрибуту національної сили у складний механізм управління глобальними процесами. Діалектичний розгляд концепцій вимагає розмежування між декількома фундаментальними підходами.

По-перше, традиційний підхід, який базується на реалізмі та неореалізмі, тобто **лідерство як домінування та ресурс** (Теорія гегемонічної стабільності, Hegemonic Stability Theory). Згідно теорії лідер — це гегемон, який володіє переважаючими матеріальними ресурсами та забезпечує стабільність системи через примус або надання суспільних благ, світова система стабільна лише тоді, коли є один потужний лідер (гегемон). Головними авторами цього підходу є:

Ч. Кіндлбергер (Charles P. Kindleberger), робота «The World in Depression, 1929–1939» (1973), в якій аргументується, що Велика депресія сталася тому, що Британія вже не могла, а США ще не хотіли взяти на себе

роль лідера, який забезпечує світову систему ліквідністю та ринками. Гегемон потрібен, щоб надавати "суспільні блага" (public goods): відкриті ринки, стабільну валюту, антикризове управління. Якщо лідер не "годує" систему, вона розвалиться (як у 1929 році). Фактично підхід базується на твердженні, що лідерство – це служіння [9].

Р. Гілпін (Robert Gilpin), робота «War and Change in World Politics» (1981), в якій описуються цикли лідерства: як держави піднімаються, стають гегемонами, а потім занепадають через витрати на підтримку свого статусу. Розвиваючи цю думку, Р. Гілпін акцентує увагу на динамічній природі міжнародної системи, де нерівномірне зростання могутності окремих суб'єктів провокує зміну балансу сил. Згідно з його підходом, держави прагнуть до експансії та трансформації чинного порядку доти, доки граничні вигоди від таких змін перевищують витрати на їх впровадження. Відтак, досягнення лідерства є результатом прагматичного розрахунку, де ключовими механізмами виступають або підвищення економічної ефективності для максимізації взаємної вигоди, або перерозподіл багатства та владних повноважень на власну користь [10].

Дж. Модельські (George Modelski), робота «Long Cycles in World Politics» (1987), в якій теорія довгих циклів постає фундаментальним інструментом аналізу ієрархії світової системи. Основна гіпотеза теорії ґрунтується на циклічності глобальних процесів, де кожні 70–100 років відбувається зміна гегемона, здатного забезпечити світовий порядок завдяки концентрації стратегічних ресурсів. Ключовим індикатором такого лідерства виступає морська потужність (naval power), яка в межах даного підходу розглядається як критичний матеріальний актив для контролю над глобальними комунікаціями та торговельними потоками. Процес легітимації нового лідера реалізується через фазу глобальної війни, що виконує роль системного механізму відбору найбільш ресурсно спроможного актора. Таким чином, теорія Модельські розглядає лідерство не як статичний стан, а як динамічний

процес перерозподілу глобального впливу, що ґрунтується на перевазі у військовій та економічній потужності [11].

К. Волтц (Kenneth Waltz), робота «Theory of International Politics» (1979). Автор пояснює, чому ресурси взагалі мають значення. Лідерство (або велика держава) визначається виключно через структурну позицію, яка залежить від розподілу можливостей (capabilities). Фактично лідерство не є вибором держави, а є наслідком володіння сукупністю ресурсів (населення, територія, економіка, військова міцність, стабільність) [12].

П. Кеннеді (Paul Kennedy), робота «The Rise and Fall of the Great Powers» (1987). Дослідник аналізує економічне лідерство через баланс між військовими витратами та економічним потенціалом та визначає, що лідерство втрачається тоді, коли держава витрачає більше ресурсів на домінування, ніж її економіка здатна відтворити і пояснює "імперське перенапруження" (imperial overstretch) — коли економічне лідерство підринається надмірними витратами на підтримку військового домінування [13].

Дж. Міршаймер (John Mearsheimer), робота «The Tragedy of Great Power Politics» (2001). Автор сформував головні засади концепції "наступального реалізму", де лідерство — це постійна гонитва за накопиченням ресурсів для гарантування виживання у ворожому середовищі, тобто боротьба за максимізацію розриву в силі між собою та іншими конкурентами [14].

Синтез поглядів зазначених авторів дозволяє констатувати, що в традиційній парадигмі економічне лідерство є функцією від матеріальної могутності. Кіндлбергер та Гілпін пояснюють функціональну роль лідера у стабілізації системи; Модельські та Кеннеді дають змогу дослідити життєвий цикл гегемона від зародження до неминучого занепаду; а неореалістичний підхід Волтца та Міршаймера легітимізує розгляд лідерства як постійної боротьби за ресурсну перевагу в умовах анархічності міжнародного середовища.

Другий підхід щодо визначення лідерства передбачає розгляд цього феномену **через призму «м'якої сили» (Дж. Най) та інституційного впливу (Р. Кохейн)**. Це здатність формувати правила (Institutional approach), створювати міжнародні режими, норми та стандарти, які стають легітимними для інших учасників. Це означає зміну парадигми: від лідерства як сили (power) до лідерства як престижу, легітимності та інституційного впливу. У межах цього підходу (який часто спирається на ліберальний інституціоналізм та конструктивізм) лідер — це той, хто встановлює "правила гри", яким інші суб'єкти погоджуються слідувати, лідер не змушує, а переконує або створює вигідні для всіх правила.

Головними авторами цього підходу є:

Р. Кохейн (Robert Keohane), робота «After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy» (1984). Як теоретик ліберального інституціоналізму автор пояснює, чому правила (інститути) важливі навіть тоді, коли гегемон втрачає ресурси, а лідерство полягає у створенні міжнародних режимів, які знижують трансакційні витрати для всіх учасників. Дослідник наполягає, що навіть після занепаду гегемона правила продовжують діяти, бо вони вигідні системі [15].

Дж. Най (Joseph Nye), робота «Soft Power: The Means to Success in World Politics» (2005). Дослідник акцентує увагу на домінуючому впливу «м'якої сили» (ввів поняття "м'якої сили" — здатності отримувати бажане через привабливість своєї культури, ідеології та політики, а не через примус) яка є критичною для здатності формувати правила через привабливість. Лідерство — це здатність отримувати бажане через соціокультурну привабливість та ідеологію. Правила приймаються іншими державами добровільно, якщо цінності лідера вважаються легітимними [16].

Дж. Ікенберрі (G. John Ikenberry), робота «After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars» (2001). Дж. Ікенберрі розглядає лідерство через «конституційне регулювання» світового порядку, наголошуючи, що справжній лідер демонструє

"стратегічну стриманість" — він обмежує власну силу правилами, щоб завоювати довіру слабших держав. Це перетворює домінування на стабільний легітимний порядок [17].

Третій підхід базується розгляді лідерства **як процесу та функціоналу визначення вектора розвитку**. Цей підхід є найбільш сучасним і переміщує акцент з матеріальних ресурсів чи формальних правил на ідеологію, інновації та здатність пропонувати рішення для глобальних викликів. Тут лідер — це «архітектор майбутнього», який визначає, куди рухається цивілізація.

Ч. Купчан (Charles Kupchan), робота «How Enemies Become Friends. The Sources of Stable Peace» (2010). Автор досліджує, як лідери формують вектори через солідарність та спільні стратегічні наративи та аргументує, що лідерство визначається здатністю ініціювати дипломатичні прориви та змінювати вектор відносин від конфронтації до стабільного миру через зміну сприйняття ідентичностей [18].

Ст. Гілл (Stephen Gill), робота «Power and Resistance in the New World Order» (2003). Представник критичної теорії (неограмштанства), який розглядає лідерство через «новий конституціоналізм». Лідерство — це створення «історичного блоку», який задає вектор розвитку капіталізму, нав'язуючи певну ідеологію (наприклад, неолібералізм) як єдино можливий шлях прогресу [19].

Д. Лейк (David Lake), робота «Hierarchy in International Relations» (2009). Він розглядає лідерство через концепцію «міжнародної ієрархії» та надання специфічних послуг розвитку. Лідер задає вектор, пропонуючи іншим державам «порядок і безпеку» в обмін на їхню згоду дотримуватися його політичного курсу. Це лідерство як стратегічний обмін [20].

А. Ачарія (Amitav Acharya), робота «The End of American World Order» (2014). Дослідник розглядає багатопольярне лідерство, де вектор задається не одним гегемоном. Автор пропонує концепцію «світової архітектури як мультиплексного кінотеатру», де різні лідери задають різні

вектори розвитку в окремих регіонах або сферах (екологія, цифровізація) [21].

Четвертий підхід базується на **визначенні лідерства як контролю над системами**, тобто мова йде про структурне лідерство. С. Стрендж (Susan Strange) в роботі «States and Markets» (1988) розглядає структури влади у світовій економіці. Автор виділила чотири структури влади: безпека, виробництво, фінанси та знання. Лідер той, хто домінує в цих чотирьох сферах одночасно. Крім того важливе значення мають так звані вторинні структури влади, а саме транспортні системи, торгівля, енергетика, соціальне забезпечення [22].

Потрібно відзначити, що вище перелічені головні напрямки досліджень в сфері міжнародного лідерства, які безумовно охоплюють лише частину досліджень і слугують базою для підтвердження тези щодо перманентної трансформації поглядів на процеси забезпечення та підтримки лідерських позицій.

На сучасному етапі розвитку глобальної системи міжнародне економічне лідерство трансформується з лінійної переваги однієї держави у складну, багаторівневу конструкцію. Економічне лідерство — це не просто економічна потужність, а здатність визначати правила, за якими грають інші.

Концентрація ресурсів та здатність формувати вектори розвитку сьогодні розподілені між трьома фундаментальними типами акторів, які утворюють **«тріаду лідерства»: державами, транснаціональними корпораціями (ТНК) та міжнародними організаціями**. Ця синергія зумовлена тим, що жоден із суб'єктів самотійно не здатний забезпечити стабільність глобальних ланцюгів доданої вартості в умовах високої волатильності та технологічної конвергенції.

Держави залишаються ключовими акторами завдяки монополії на суверенний політичний ресурс. Їхнє лідерство в сучасних умовах визначається не лише часткою у світовому ВВП (домінуючим розміром економіки), макроекономічними показниками, а передусім: **технологічним**

суверенітетом: контролем над «вузькими місцями» (bottlenecks) глобальних інновацій (наприклад, виробництво напівпровідників чи алгоритми ІІІ); **фінансовою екстериторіальністю:** статусом емітента резервних валют та управлінням глобальними фінансовими шлюзами (SWIFT, клірингові системи), що дозволяє проектувати владу через санкційний та інвестиційний інструментарій; **геоекономічним регулюванням:** здатністю через національне законодавство впливати на умови доступу до своїх внутрішніх ринків.

Транснаціональні корпорації (ТНК) потрібно віднести до категорії двигунів мережевого лідерства. Аргументація лідерства ТНК є найбільш складною, оскільки вони оперують категоріями прибутку, а не національного інтересу. Проте їх варто вважати лідерами, оскільки: вони здійснюють **контроль над ланцюгами вартості** (ТНК визначають географію виробництва та розподілу капіталу, фактично керуючи економічною долею цілих регіонів); **формують систему приватного регулювання:** Стандарти якості, безпеки та праці, які встановлюють корпорації (наприклад, Apple або Google), часто мають більший вплив на ринок, ніж закони окремих держав; володіють високою **ресурсною мобільністю**, а саме здатні до швидкої релокації активів та інтелектуальної власності, що призводить до суттєвого впливу на інвестиційні політики держав світу.

Міжнародні організації фактично виступають в якості архітекторів легітимного порядку. Їхня роль як лідерів полягає у інституціоналізації правил. Якщо держава володіє ресурсом, то міжнародні організації (ВТО, МВФ, ОЕСР) перетворюють цей ресурс на загальновизнану норму. Вони виступають арбітрами у торговельних спорах та розробляють стандарти, які стають обов'язковими для глобального бізнесу. Їхнє лідерство має нормативний характер, забезпечуючи передбачуваність економічного середовища, без якої неможливе тривале домінування.

Таким чином, сучасне лідерство — це не просто панування, а **здатність координувати взаємодію** між державними інтересами, корпоративною

ефективністю та міжнародним правом. У цій системі ТНК забезпечують динаміку та інновації, міжнародні організації — легітимність та правила, а держави — безпеку, фінансову основу та політичну волю.

В табл. 1 наведена порівняльна характеристика держав-лідерів/інтеграційних об'єднань у світовій економіці (Виокремлення Франції та Німеччини зроблено навмисно з метою продемонструвати їх економічну та політичну спроможність).

Таблиця 1. Порівняльна характеристика держав-лідерів/інтеграційних об'єднань у світовій економіці

Держава/ Інтеграційне об'єднання	ВВП (номінал), трлн дол [23]	Резервна валюта (частка COFER),%[24]	Витрати на R&D (% від ВВП) [25]	Кількість ТНК у Global 500 [26]	Статус в МО [27]
США	31.82	56.9	3.46	139	Вето ООН, член G7, лідер МВФ
Китай	20.65	1.9	2.43	133	Вето ООН, лідер BRICS+
ЄС	19.50	20.3	2.24	110	Регуляторне лідерство, представлення на самітах G7
Японія	4.46	5.5	3.30	40	Член G7
Німеччина	4.80	-	3.13	30	Член G7, ключовий донор ЄС
Велика Британія	4.23	4.8	2.91	15	Вето ООН, член G7, глобальний фінхаб
Франція	3.20	-	2.25	15	Вето ООН, член G7

Ця таблиця наочно демонструє асиметрію глобальної системи. Китай наздоганяє США за ВВП, США зберігають абсолютне лідерство у фінансовій сфері (долар) та інноваціях.

Аналіз статистичних даних (див. табл. 1) підтверджує тезу К. Волтца про те, що лідерство визначається сукупністю можливостей (*capabilities*). Зокрема, домінування США базується на симбіозі найбільшого номінального ВВП та виключної ролі долара як головної резервної валюти (56.9%), тоді як

КНР виступає головним претендентом на лідерство через стрімку концентрацію технологічних ресурсів та інноваційного потенціалу". емпіричне підтвердження неореалістичного підходу.

До другої складової «тріади лідерства» відносяться ТНК. В табл. 2 наведена порівняльна характеристика ТНК, яка визначає сектор впливу та ключовий інструмент лідерства

Таблиця 2 Порівняльна характеристика ТНК

ТНК	Сектор впливу	Ринкова капіталізація/ Посилання на дані (Real-time) https://companies.marketcap.com	Ключовий інструмент лідерства	Еквівалент ВВП країни
Apple	Технології/ Фінанси	~\$3.5 трлн	Контроль екосистеми та споживчих стандартів	Франція
Microsoft	ПЗ / ШІ	~\$3.3 трлн	Визначення вектору цифрової трансформації	Велика Британія
NVIDIA	Напівпровідники ШІ	~\$4.5 трлн	Монополія на обчислювальну інфраструктуру ШІ	Канада / Іспанія
Amazon	Логістика / Хмари	~\$2.5 трлн	Диктування умов глобальної дистрибуції	Бразилія
Saudi Aramco	Енергетика	~\$1.8 трлн	Глобальна енергетична безпека	Саудівська Аравія

Таким чином, вплив ТНК на світову економіку та їх глобальне економічне лідерство визначається наступними параметрами:

контроль над глобальними ланцюгами доданої вартості (GVC). Сучасне виробництво розпорошене по світу, але центри управління та прибутку зосереджені в руках ТНК. Саме ТНК визначають, які країни будуть залучені до виробництва, а які залишаться на периферії. Лідерство тут — це здатність диктувати технологічні стандарти та умови праці постачальникам у всьому світі (близько 80% світової торгівлі (згідно з UNCTAD) відбувається в межах мереж, що керуються ТНК);

технологічна та інтелектуальна монополія. ТНК є головними власниками патентів та інтелектуальної власності, що часто перевищує

потенціал середніх держав. Крім того ТНК здійснюють онтроль над «фундаментальними платформами» (Google для інформації, Amazon для торгівлі, TSMC для чипів). Це дає їм змогу формувати вектор розвитку цілих галузей. А витрати на R&D (дослідження та розробки) таких гігантів, як Amazon або Alphabet, перевищують бюджети на науку більшості країн G20;

регуляторний вплив та посилення «приватної влади». ТНК створюють власні правила, які де-факто стають міжнародними стандартами. Наразі саме ТНК в сучасному світі впливають або встановлюють вимоги до екологічності або безпеки даних, мільйони дрібних компаній по всьому світу змушені підлаштовуватися під ці "приватні закони". Фактично ТНК стають "співавторами" глобальних правил торгівлі разом із державами.

Сучасне економічне лідерство ТНК базується на структурній владі. На відміну від держав, які володіють територією, ТНК володіють потоками (фінансовими, інформаційними, товарними). Це дозволяє їм виступати незалежними суб'єктами, які не просто підпорядковуються правилам держав, а активно формують їх через лобізм та технологічну експертизу.

До третьої складової «тріади лідерства» відносяться міжнародні організації, які сьогодні є сьогодні не просто майданчики для дискусій, а джерелами глобальної легітимності та стандартизації. Їхня роль трансформується: від класичних бюрократичних структур ООН до динамічних мережових об'єднань (БРІКС+, ШОС), які формують альтернативні вектори розвитку.

В табл. 3 наведена інформація, що структурує ці організації за їхнім впливом, обов'язковістю рішень та сучасною роллю.

**Таблиця 3. Міжнародні організації як інституційні лідери
(2025–2026).**

Організація	Рік заснування	Кількість членів (2026)	Сфери регулювання та впливу	Основні документи/статус рішень	Роль у сучасному лідерстві
ООН	1945	193	Глобальний розвиток, гуманітарні стандарти, екологія.	Декларації, Резолюції. Мають рекомендаційний характер.	Задає глобальний вектор розвитку (Цілі сталого розвитку 2030).
СОТ (WTO)	1995	166	Правила світової торгівлі, мита, інтелектуальна власність.	Угоди СОТ. Обов'язкові до виконання (діє орган розв'язання спорів).	Забезпечує стабільність та передбачуваність ринків та світової торгівлі.
МВФ (IMF)	1944	191	Глобальна фінансова стабільність, кредитування держав.	Статут, меморандуми. Жорсткі умови в обмін на фінансування.	Арбітр фінансової дисципліни та кредитор останньої надії.
ОЕСР (OECD)	1961	38	Глобальні стандарти оподаткування, цифрова економіка.	Конвенції, стандарти (напр. Pillar). «М'яке право» (soft law).	«Клуб розвинених країн», що диктує правила прозорості бізнесу
БРІКС+ (BRICS+)	2006 (2024+)	10+ (активне розширення)	Фінансова альтернатива, розрахунки в нацвалютах.	Декларації самітів. Політична координація, необов'язкові.	Платформа «Глобального Півдня», що кидає виклик домінуванню Заходу.
ШОС (SCO)	2001	10+	Енергетика, транспортні коридори, безпека.	Хартія, стратегії. Координація великих євразійських проектів.	Мережевий лідер у Євразії (фокус на інфраструктуру).

Потрібно відмітити, що вплив міжнародних організацій на розвиток світової економіки та окремих держав в останні роки трансформується, а саме відбувається:

зміна характеру рішень (від Hard до Soft Law). Раніше лідерство міжнародних організацій базувалося на жорстких угодах (СОТ). Сьогодні ж «лідерство як вектор» реалізується через стандарти ОЕСР або рекомендації

МВФ, які держави впроваджують добровільно, щоб не стати «ізгоями» у фінансовому світі;

посилюється конкуренція інституційних моделей. Поява та розширення БРІКС+ у 2024–2026 роках свідчить про те, що держави-лідери (Китай, Бразилія) створюють нові організації для формування власних правил гри, альтернативних долар-центричній системі;

перехід до мережевого лідерства. Сучасні міжнародні організації націлені та успішно реалізують спільні, в першу чергу інфраструктурні проекти, що робить їх лідерами у визначенні стратегічного майбутнього цілих регіонів.

Трансформація глобального простору під впливом діяльності зазначеної тріади акторів — держав, транснаціональних корпорацій (ТНК) та міжнародних організацій — кардинально змінює природу сучасної конкуренції. Якщо традиційне лідерство ґрунтувалося на володінні ресурсами, то сьогодні воно визначається інноваційною конкурентоспроможністю, яка для кожного суб'єкта реалізується через специфічні чинники впливу.

У третє десятилітті ХХІ століття конкурентоспроможність держави визначається здатністю створювати «інноваційні системи випередження», які базуються на використанні штучного інтелекту як драйверу продуктивності, що стає ключовим фактором росту ВВП (наприклад, у США він забезпечує до 20% приросту), перетворюючи технологічні інвестиції на реальну ринкову перевагу. Все більше значення відіграє промислова політика та «зелений» перехід. Конкурентними стають держави, що поєднують декарбонізацію з реіндустріалізацією (Competitiveness Compass у ЄС). Трансформація торговельної політики США та ініціативи адміністрації Д. Трампа щодо запровадження протекціоністських тарифів знаменують перехід від чистої ринкової конкуренції до епохи економічного націоналізму, де геополітична стійкість (geopolitical resilience) стає визначальним чинником конкурентоспроможності суб'єктів у другій половині 20-х років. А здатність

диверсифікувати торговельні зв'язки в умовах деглобалізації та високих тарифів стає критичним чинником виживання економіки. Ще одним важливим чинником конкурентоспроможності держави є наявність та накопичення демографічного та інфраструктурного капіталів, під якими в першу чергу розуміється наявність молодого кваліфікованого населення та сучасної цифрової інфраструктури (5G/6G, дата-центри).

ТНК конкурують не лише товарами, а моделями управління глобальними ланцюгами виробництва, постачання та збуту, які формують глобальні конкурентні переваги. Крім того чинником конкурентоспроможності ТНК є ефективність R&D та можливість реалізувати повний інноваційний цикл, а висока результативність інноваційної діяльності диктувати технологічні стандарти та впливати на ланцюги цінностей.

Ключовим чинником конкурентоспроможності сучасних ТНК стає формування децентралізованого інтелекту ланцюгів постачання, що через перехід від лінійних моделей до дата-центричних взаємозалежних мереж (interdependent networks) забезпечує корпораціям стратегічну гнучкість та миттєву адаптацію до глобальних геополітичних шоків. А глобальна мережа філій дозволяє оптимізувати податкове навантаження та скоротити трансакційні витрати.

ЄС в умовах сучасної геоекономічної фрагментації з метою посилення глобальної економічної та політичної ролі поступово здійснює перехід від моделі «відкритого ринку» до стратегії «відкритої стратегічної автономії». Це поєднує зміцнення внутрішньої конкурентоспроможності з активним використанням геополітичних інструментів.

Головними складовими механізму підвищення глобальної ролі ЄС виступають:

1. Нова стратегія конкурентоспроможності

Презентація доповіді Маріо Драгі «Майбутнє європейської конкурентоспроможності» (The Future of European Competitiveness) перед

Європейським парламентом (17 вересня 2024 року), на неформальному саміті Європейської Ради (7 листопада 2024 року) мала стратегічне значення для ЄС. У своїй доповіді М. Драгі наголошує, що Європа стикається з екзистенційним викликом через низьку продуктивність та відставання у сфері цифрових технологій. Він пропонує скоординовану промислову політику та масовані інвестиції (до 800 млрд євро на рік) для скорочення інноваційного розриву з США та Китаєм [28]. Аналітика Драгі перетворилася на офіційну програму дій ЄС, а саме у Висновки Європейської Ради щодо Нової угоди про європейську конкурентоспроможність (прийняті на саміті 8 листопада 2024 року). Це директивний документ, який зобов'язує Єврокомісію впроваджувати рекомендації Драгі. Нова стратегія ЄС зосереджена на трьох напрямках: стимулюванні бізнес-середовища, цифровій трансформації та зміцненні стратегічної незалежності через розвиток стійких ланцюгів постачання.

2. Регуляторний механізм: «Ефект Брюсселя»

ЄС використовує доступ до свого ринку (450 млн споживачів) як інструмент проектування влади. Важливе значення має Global Gateway-масштабна стратегія, яка націлена на розвиток інфраструктури, цифрових мереж, енергетики, транспорту, освіти у всьому світі. Це була Європейська відповідь китайському «Поясу і шляху». Це механізм інвестування до 300 млрд євро в інфраструктуру країн-партнерів на засадах прозорості та стандартів ЄС. Крім того політика цифрового лідерства через правила також успішно реалізується, наприклад AI Act та Digital Markets Act (DMA) встановлюють перші у світі жорсткі правила для ТНК, фактично примушуючи американські та китайські компанії змінювати бізнес-моделі під вимоги Європи.

3. Політико-правовий механізм: Еволюція суб'єктності

ЄС трансформується з «економічного гіганта» на «геополітичного гравця». По-перше, це здійснюється за рахунок спільних закупівель та оборона: вперше в історії ЄС ініціює спільні оборонні закупівлі через

Європейський оборонний фонд, що посилює його політичну вагу в НАТО та світі. По-друге, створюється механізм протидії економічному примусу: новий інструмент (Anti-Coercion Instrument), законодавчий механізм ЄС, прийнятий наприкінці 2023 року для захисту економічних інтересів та суверенітету ЄС від зовнішнього тиску, шантажу чи примусових торговельних заходів з боку третіх країн. По-третє, стратегічне розширення: використання політики розширення як механізму створення найбільшого у світі єдиного безпекового та економічного простору.

Таким чином, підвищення глобальної ролі ЄС відбувається через перехід від «пасивного лібералізму» до «активного нормативного захисту». ЄС більше не сподівається лише на правила міжнародних організацій, а створює власні автономні механізми впливу, що базуються на синергії економічної ваги та регуляторної сили.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Дослідження підтвердило, що міжнародне економічне лідерство трансформувалося від ресурсного домінування до здатності керувати глобальними мережами та інституційними правилами. Сучасне лідерство реалізується через складну тріаду «держави — ТНК — міжнародні організації», де ключовим активом стає технологічний суверенітет та контроль над ланцюгами постачання. У відповідь на протекціоністські виклики та «блокову» фрагментацію, ЄС переходить до моделі відкритої стратегічної автономії, що дозволяє зміцнювати глобальну конкурентоспроможність через активну промислову політику та «ефект Брюсселя». Подальшого вивчення потребує деталізація чинників конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації. Пріоритетним напрямком є більш глибоке обґрунтування ролі окремих акторів, зокрема ТНК, у забезпеченні стійкості децентралізованих систем управління виробництвом.

Література

1. Ghalamkari, A. (2025). Evolving Power Structures in Global Governance. The Emergence of Multipolarity and Its Impact on International Relations. *World Economics*, Vol. 26, No. 2.
2. Elson, A. (2025). Can the Dollar be Replaced as the Dominant Reserve Currency? *World Economics*, Vol. 26, No. 3.
3. Bird, G., & Pentecost, E. (2025). Global Imbalances After COVID and War. Looking Beneath, Behind and Beyond the Economics. *World Economics*, Vol. 26, No. 1.
4. Безрукова, Н. В., & Свічкарь, В. А. (2025). Глобальна експансія транснаціональних корпорацій: оцінка основних протиріч. *Ефективна економіка*, № 10.
5. Беренда, С. В. (2025). Міжнародний бізнес в умовах зміни парадигми тарифного регулювання: від глобалізації до економічної безпеки. *Ефективна економіка*, №6.
6. Дадій, Н. В., & Шуляр, Н. М. (2025). Вплив інноваційної діяльності на зростання конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*, № 12, С. 12-16.
7. Мотякін, В., & Білоцерківець, В. В. (2025). Глобальна конкуренція як фактор інноваційного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*, № 9, С. 54-69.
8. Leipziger, D. (2025). Industrial Policy No Longer a Dirty Word but Still Misunderstood. *World Economics*, Vol. 26, No. 3.
9. Kindleberger, C. P. (1973). *The World in Depression, 1929–1939*. Berkeley: University of California Press.
10. Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Modelski, G. (1987). *Long Cycles in World Politics*. Seattle: University of Washington Press.
12. Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Boston: McGraw-Hill.

13. Kennedy, P. (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. London: Unwin Hyman.
14. Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics* (Updated ed.). New York: W. W. Norton & Company.
15. Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.
16. Nye, J. S., Jr. (2005). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.
17. Ikenberry, G. J. (2001). *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars*. Princeton: Princeton University Press.
18. Kupchan, C. A. (2012). *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*. Princeton: Princeton University Press.
19. Gill, S. (2003). *Power and Resistance in the New World Order*. New York: Palgrave Macmillan.
20. Lake, D. (2009). *Hierarchy in International Relations*. Ithaca: Cornell University Press.
21. Acharya, A. (2014). *The End of American World Order*. Cambridge: Polity Press.
22. Strange, S. (1988). *States and Markets*. London: Pinter Publishers.
23. International Monetary Fund. (2025). *World Economic Outlook Database*, available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets> (Accessed 02 February 2026).
24. IMF Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (COFER), available at: <https://data.imf.org/en/news/imf%20data%20brief%20december%2019> (Accessed 02 February 2026).
25. WIPO. (2025). *Global Innovation Index 2025*, available at: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> (Accessed 04 February 2026).

26. Fortune Global 500, available at: <https://fortune.com/ranking/global500/> (Accessed 05 February 2026).
27. Draghi, M. (2024). *The Future of European Competitiveness (The Draghi Report)*. European Commission, available at: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en (Accessed 05 February 2026).
28. European Council. (2024). *Budapest Declaration on the New European Competitiveness Deal*, available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/> (Accessed 05 February 2026).

References

1. Ghalamkari, A., (2025), “Evolving Power Structures in Global Governance. The Emergence of Multipolarity and Its Impact on International Relations”, *World Economics*, vol. 26, no. 2, pp. 45–62.
2. Elson, A., (2025), “Can the Dollar be Replaced as the Dominant Reserve Currency?”, *World Economics*, vol. 26, no. 3, pp. 112–128.
3. Bird, G. and Pentecost, E., (2025), “Global Imbalances After COVID and War. Looking Beneath, Behind and Beyond the Economics”, *World Economics*, vol. 26, no. 1, pp. 15–34.
4. Bezrukova, N. V. and Svichkar, V. A., (2025), “Global expansion of transnational corporations: assessment of the main contradictions”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1245> (Accessed 10 February 2026).
5. Berenda, S. V., (2025), “International business in the conditions of changing the paradigm of tariff regulation: from globalization to economic security”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1180> (Accessed 10 February 2026).
6. Datsii, N. V. and Shuliar, N. M., (2025), “Influence of innovative activity on the growth of competitiveness of industrial enterprises in the conditions of globalization”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 12, pp. 12–16.

7. Motiakin, V. and Bilotserkivets, V. V., (2025), "Global competition as a factor of innovative development", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 54–69.
8. Leipziger, D., (2025), "Industrial Policy No Longer a Dirty Word but Still Misunderstood", *World Economics*, vol. 26, no. 3, pp. 89–104.
9. Kindleberger, C. P., (1973), *The World in Depression, 1929–1939*, University of California Press, Berkeley, USA.
10. Gilpin, R., (1981), *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
11. Modelski, G., (1987), *Long Cycles in World Politics*, University of Washington Press, Seattle, USA.
12. Waltz, K., (1979), *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, Boston, USA.
13. Kennedy, P., (1988), *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Unwin Hyman, London, UK.
14. Mearsheimer, J. J., (2014), *The Tragedy of Great Power Politics*, Updated edition, W. W. Norton & Company, New York, USA.
15. Keohane, R. O., (1984), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton University Press, Princeton, USA.
16. Nye, J. S. Jr., (2005), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, PublicAffairs, New York, USA.
17. Ikenberry, G. J., (2001), *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars*, Princeton University Press, Princeton, USA.
18. Kupchan, C. A., (2012), *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*, Princeton University Press, Princeton, USA.
19. Gill, S., (2003), *Power and Resistance in the New World Order*, Palgrave Macmillan, New York, USA.
20. Lake, D., (2009), *Hierarchy in International Relations*, Cornell University Press, Ithaca, USA.

21. Acharya, A., (2014), *The End of American World Order*, Polity Press, Cambridge, UK.
22. Strange, S., (1988), *States and Markets*, Pinter Publishers, London, UK.
23. International Monetary Fund, (2025), “World Economic Outlook Database”, available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets> (Accessed 02 February 2026).
24. IMF Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (COFER), (2025), available at: <https://data.imf.org/en/news/imf%20data%20brief%20december%2019> (Accessed 02 February 2026).
25. WIPO, (2025), “Global Innovation Index 2025”, available at: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> (Accessed 04 February 2026).
26. Fortune Global 500, (2025), available at: <https://fortune.com/ranking/global500/> (Accessed 05 February 2026).
27. Draghi, M., (2024), “The Future of European Competitiveness (The Draghi Report)”, European Commission, available at: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en (Accessed 05 February 2026).
28. European Council, (2024), “Budapest Declaration on the New European Competitiveness Deal”, available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/> (Accessed 05 February 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 10.02.26

Прорецензовано / Revised: 16.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26